

Oponentský posudok habilitačnej práce

Meno: Mgr. Przybysz – Zaremba Malgorzata, PhD.

Téma: „Rodina, práca, vzdelávanie ako životný priestor žien“

1) Spoločenská aktuálnosť problematiky

Rodina bola a je zo sociologického hľadiska „základnou bunkou spoločnosti“, z pedagogického hľadiska „primárnym výchovným a socializačným činiteľom“, z pohľadu žien, ako uvádza autorka habilitačnej práce, je „rodina najdôležitejším mikrosvetom pre fungovanie a rozvoj žien“.

„Ženský fenomén“ je už dlhodobo pertraktovaný v rovine odbornej, politickej (nízke zastúpenie žien v parlamente na národnej i regionálnej úrovni), ekonomickej (opäť nízke zastúpenie žien v riadiacich funkciách a tiež ich nižšie platové ohodnotenie) a tiež v iných oblastiach, kde sa už otvorene poukazuje na diskriminačné postavenie žien, najmä žien – matiek v spoločnosti, osobitne na trhu práce.

Habilitantka v habilitačnej práci rieši v teoreticko–empirickej rovine spoločensky závažnú, no tiež prehliadanú až tabuizovanú problematiku „zosúladovania“ rodinného života žien s ich profesijnou kariérou a vzdelávaním. Ako uvádza autorka, v postmodernej spoločnosti v období globálnej spoločenskej krízy a vysokej nezamestnanosti, v dôsledku strachu z prepustenia z práce sa „ženy boja mať deti“, čo v konečnom dôsledku vedie k znižovaniu indexu pôrodnosti a seniorizácii spoločnosti.

Tému habilitačnej práce považujem za spoločenského, pedagogického, sociologického a najmä ľudského hľadiska za vysoko aktuálnu, teoreticky i empiricky nedostatočne rozpracovanú a vyžadujúcu efektívnejšie riešenie zo strany každej spoločnosti .

Z celej habilitačnej práce je evidentná osobná zaangažovanosť autorky na riešení tohto problému. Potrebu intenzívneho riešenia každodenných problémov pracujúcich a študujúcich žien, matiek som si vo vyššej miere než doposiaľ uvedomila aj ja ako oponentka ženského rodu.

2) Stanovisko k teoretickej analýze problematiky

Habilitačná práca má teoreticko-empirický ráz. Teoretická analýza je obsiahnutá v kapitolách č. 1 – 2, ktoré sú členené na podkapitoly (v rozsahu 40 strán). Vzhľadom k téme práce považujem tematické zameranie kapitol a podkapitol za adekvátne k riešenej problematike.

V kapitole č. 1 „Poľská rodina v období systémovej transformácie“ autorka venuje pozornosť terminologickým otázkam, analyzuje tu funkcie súčasnej rodiny, približuje postavenie žien v súčasnej rodine a spoločnosti, s osobitným zreteľom na harmonizáciu ženských rol. Kapitola č. 2 pod názvom „Vzdelávanie a profesijná činnosť žien v súčasnosti“ je zameraná na vzdelávanie žien, ich postavenie na trhu práce v Poľsku a vo vybraných krajinách EÚ a približuje vybrané alternatívne formy práce výhodné pre zamestnanie žien.

Pri spracovaní teoretickej analýzy využila habilitantka 124 knižných, 85 časopiseckých zdrojov a 89 štúdií publikovaných vo vedeckých zborníkoch a monografiách, čo považujem skutočne za nadštandardný počet. Práca s nimi je korektná, v súlade s vedeckou etikou i bibliografickou normou. Štýl vyjadrovania je vecný, odborný a kultivovaný, malé prehrešky voči spisovnej slovenčine možno pripísať práci prekladateľa. Musím však konštatovať, že aj napriek tejto pripomienke je preklad práce do slovenčiny (v porovnaní s inými prácami, s ktorými som mala osobné skúsenosti) na veľmi dobrej úrovni. Pozitívne hodnotím aj využívanie cudzojazyčných, najmä anglických prameňov, menej sa mi páči malé zastúpenie slovenských zdrojov (iba Hroncová – Walancik). Odporúčam preto habilitantke priblížiť slovenské monografie, ktoré boli zamerané na skúmanie rodiny v kontexte transformačných premien. Aj na Pedagogickej fakulte UMB také existujú. Na s. 13 som nepochopila význam tzv. „bratskej“ funkcie, zrejme ide o chybný preklad a funkciu „súrodeneckú“. Prosím habilitantku vysvetliť to na obhajobe.

V rámci teoretickej problematiky habilitantka upozorňuje na vplyv spoločensko-ekonomickej transformácie na rodinu a postavenie žien v rodine a spoločnosti. Dôležitejšia úloha ženy - matky a manželky ustupuje v prospech silnej, aktívnej ženy, ktorá sa aktivizuje vo viacerých spoločenských rolách, ktoré vyžadujú aj ďalšie vzdelávanie. Napriek tomu, ako uvádza habilitantka stále „neexistuje rovné rozdelenie povinností v rodine, ženy naďalej vykonávajú väčšinu domácich povinností a zároveň vykonávajú aj povinnosti v zamestnaní“ (s. 19). V období plnenia rodičovských povinností preto často vznikajú konflikty rol medzi prácou v rodine, zamestnaním a vzdelávaním.

3) Stanovisko k empirickej časti

Empirická časť práce (cca 80 strán) má z metodologického hľadiska štandardnú zostavu a je obsiahnutá v kapitole č. 3 „Výskumný projekt“, č. 4 „Analýza a interpretácia výsledkov výskumu“, 5. „Zovšeobecnenie výsledkov výskumu a závere pre prax“. Pozitívne hodnotím, že je táto časť 2x rozsiahlejšia než teoretická analýza.

Projekt výskumu hodnotím pozitívne, obsahuje všetky požadované náležitosti. Cieľom výskumu bolo zistiť „problémy a konflikty súvisiace so zosúladovaním mnohých rol, ktoré ženy plnia“ (s. 45), na základe čoho sformulovala habilitantka hlavný výskumný problém: „Ako si ženy vedia poradiť v troch oblastiach svojho života, t.j. v rodine, zamestnaní, počas vzdelávania a aké úspechy, problémy (dilemy) a konflikty pritom zažívajú?“ (s. 45). Tento problém rozčlenila na 9 čiastkových problémov, v súvislosti s nimi sformulovala 9 hypotéz, ktoré boli prostredníctvom výskumu verifikované. Pri zbere empirických faktov realizovala habilitantka kvantitatívny (prostredníctvom dotazníka) i kvalitatívny výskum (rozhovor, prípadové štúdie a Stupnica rodinných postojov). Pri spracovaní empirických údajov okrem štandardných metód kvantitatívnej analýzy (absolútne hodnoty, percentuálne výpočty, priemer) využila tiež Chí-kvadrát test, Cramerov kontingenčný koeficient a iné metódy tzv. „vyššej štatistiky“. Habilitantka v práci prináša mnoho zaujímavých, až alarmujúcich zistení o problémoch súčasných žien, ktoré plnia úlohu manželky, matky, pracovníčky a zároveň študentky.

Z pedagogického hľadiska je pozitívne zistenie, ktoré uvádzali respondentky (N=727 žien), že „vzdelaná žena je lepšia matka“, pretože je vzorom pre svoje deti, využíva pestrejšie výchovné metódy a viac napomáha svojim deťom pri štúdiu. Zaujal ma aj názor respondentiek, že „pracujúca matka = šťastná matka“.

Empirické zistenia autorky poukazujú na vznik rôznych problémov a konfliktov pri plnení vyššie uvedených rol, pri ktorých musia pracujúce a študujúce ženy-matky prekonávať rôzne prekážky. Z tohto dôvodu habilitantka v záverečných zovšeobecneniach akcentuje potrebu intenzívnejšej pomoci zo strany spoločnosti pracujúcim a zároveň študujúcim ženám - matkám a navrhuje konkrétne opatrenia v tomto smere v prospech žien, ich rodín i spoločnosti. Študijno-profesijne aktívne ženy matky očakávajú vyššiu pomoc od štátu v inštitucionálnej výchovnej starostlivosti o malé deti, od zamestnávateľov flexibilné formy zamestnania. Alarmujúce no pravdivé je tvrdenie habilitantky, že práca žien v domácnosti v prospech rodiny nemá trhovú hodnotu a je nedostatočne oceňovaná zo strany spoločnosti. Nedostatočná štátna podpora žien-matiek sa preto negatívne odráža na populačnom vývoji v spoločnosti. Podľa názoru autorky „Moderné ženy chcú rodiť deti avšak v nesprávne nastavenej štátnej stratégii (pro) rodinnej politiky, nie je pre študijno-profesijne aktívne ženy miesto. Ženy tiež túžia zvyšovať svoju kvalifikáciu, zlepšovať schopnosti a získavať nové profesijné skúsenosti – treba im v tom len pomôcť“. Absencia takejto pomoci núti ženy rozhodovať o dôležitosti plnených rol, často na úkor materstva. Zastávam názor, že toto tvrdenie nie je príznačné iba pre situáciu v Poľsku, ale aj na Slovensku a tiež v iných

európskych krajinách, ktoré sú viac postihnuté nezamestnanosťou a inými negatívnymi dôsledkami transformačných procesov a globálnej ekonomickej krízy a majú menej rozvinutú oblasť štátnej sociálno-výchovnej pomoci rodine, než je tomu vo vyspelých štátoch sveta.

Habilitačná práca prináša mnoho zaujímavých zistení o postavení súčasných žien v rodine a spoločnosti nielen v Poľsku, ale aj iných krajinách Európskej únie. Odporúčam ju publikovať a poskytnúť nielen odbornej verejnosti, ale aj tvorcom štátnej a regionálnej rodinnej politiky, aby aktívnejšie riešili problémy súvisiace najmä s materstvom žien, ich prácou a vzdelávaním. K empirickej časti práce nemám pripomienky zásadného charakteru hodnotím ju pozitívne.

Záver

Posudzovaná habilitačná práca po stránke odbornej, metodologickej i formálnej spĺňa požiadavky na tento typ kvalifikačných prác. Menovaná tiež spĺňa požadované scientometrické kritériá kladené na habilitácie na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici, viaceré z nich i prekračuje.

Na základe komplexného posúdenia habilitačnej práce i doterajšej vedecko-výskumnej, pedagogickej i publikačnej činnosti konštatujem, že habilitantka **spĺňa** požadované kritériá na udelenie vedecko-pedagogickej hodnosti „docent“ vo vednom odbore 1.1.4 Pedagogika.

Po úspešnom habilitačnom pokračovaní **odporúčam** Vedeckej rade Pedagogickej fakulty UMB vymenovať Mgr. Przybysz – Zaremba Malgorzata, PhD. za docentku vo vednom odbore

1.1.4 Pedagogika

V Banskej Bystrici 20. júla 2013

prof. PhDr. Jolana Hroncová, PhD.

oponentka

